

**ARBETSLIVS- OCH
JÄMSTÄLLDHETSUTSKOTTETS
BETÄNKANDE 9/2006 rd**

Regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av 5 a kap. 1 § och 10 kap. 1 § i lagen om offentlig arbetskraftsservice samt av 9 kap. 7 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 15 september 2006 en proposition med förslag till lagar om ändring av 5 a kap. 1 § och 10 kap. 1 § i lagen om offentlig arbetskraftsservice samt av 9 kap. 7 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa (RP 138/2006 rd) till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet för beredning.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Pasi Järvinen, arbetsministeriet
- regeringsråd Esko Salo, social- och hälsovårdsministeriet

- utbildnings- och arbetskraftspolitisk sekreterare Saana Siekkinen, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- arbetskraftspolitisk ombudsman Heikki Taulu, Akava rf
- sakkunnig Mikko Räsänen, Finlands Näringsliv
- avdelningschef Hannele Jokiniemi, Norra Karelen arbetskrafts- och näringscentral
- sakkunnig/omställningsskydd Raili Åkerström, Björneborgs arbetskraftsbyrå.

Dessutom har Företagarna i Finland och Tunturi-Lappi arbetskraftsbyrå lämnat skriftliga yttranden.

PROPOSITIONEN

För att stödja regional rörlighet föreslår regeringen att omställningsskyddet utvidgas med ett flyttningsbidrag enligt prövning som kan beviljas inte bara personer som omfattas av omställningsskyddet utan också dem som är berättigade till arbetsmarknadsstöd. Den längsta tiden för re-

sebidrag som beviljas dem som är berättigade till arbetsmarknadsstöd föreslås bli förlängd.

Lagarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2007. Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2007 och avses bli behandlad i samband med den.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Främjande av regional rörlighet

Stödformer enligt propositionen

För att stödja rörligheten föreslår regeringen att omställningsskyddet utvidgas med ett behovsprövat flyttningsbidrag på högst 700 euro som också kan beviljas personer som är berättigade till arbetsmarknadsstöd. Dessutom föreslår regeringen att den längsta tiden för vilken resebidrag beviljas dem som är berättigade till arbetsmarknadsstöd förlängs från två till fyra månader.

Utskottet anser att ändringarna behövs och tillstyrker lagförslagen utan ändringar. De föreslagna stöden gäller emellertid bara en bråkdel av dem som går arbetslösa eller hotas bli utan jobb, vilket betyder att stödsystemet fragmenteras ytterligare. Stöden biter inte särskilt bra på problemen avseende den regionala rörligheten. Stödsystemen måste enligt utskottets mening förenklas och göras så heltäckande och smidiga som möjligt. Om samma stöd gäller alla som saknar jobb eller hotas av arbetslöshet missgynnas ingen. Exempelvis det flyttningsbidrag som nu tas i bruk kunde lämpligen utsträckas till alla som saknar arbete eller hotas av arbetslöshet, om de effekter som uppnås talar för det.

En övergripande bedömning av behoven i fråga om regional rörlighet

I och med att befolkningsstrukturen förändras stryps arbetskraftsutbudet och det blir svårare att få arbetskraft. För att matcha utbud och efterfrågan behövs det en lång rad åtgärder för att stödja den regionala rörligheten.

Utskottet understryker vikten av att behoven i fråga om den regionala rörligheten bedöms utifrån ett övergripande perspektiv för att de olika regionerna med sina hinder för rörlighet och behov av stöd ska bli beaktade som sig bör. Också i glesbygden förekommer det flaskhalsar på arbetsmarknaden och regionala arbetskraftsbehov som kräver lämpliga stödformer. I t.ex. Lapp-

land råder det på en del orter brist på arbetskraft inom hälso- och sjukvården och turist-, bygg- och gruvnäringen, men att få lämplig arbetskraft är svårt trots den höga arbetslösheten. Stödformerna bör följaktligen anpassas också efter regioninterna och återinvandrarrelaterade behov.

Om avstånden är långa och kollektivtrafiken fungerar dåligt eller inte alls, kan det vara svårt för en person att ta emot en arbets- eller studieplats inte bara utanför utan också inom pendlingsregionen. Avståndet hemifrån till arbets- eller studieplatsen kan till och med inom pendlingsregionen vara mer än 100 kilometer. Då blir resekostnaderna ofelbart dyra oavsett om man åker kollektivt eller med egen bil. Problemet kan delvis lösas om det högsta beloppet för resekostnadsavdraget höjs i beskattningen. Men de stöd för rörligheten som regeringen nu föreslår gäller bara resor utanför pendlingsregionen. Enligt propositionsmotiven är det resebidrag som beviljas som arbetsmarknadsstöd avsett att stöda i synnerhet regional rörlighet. Med hänsyn till att pendlingsregionen i vissa fall kan vara mycket stor, vore det enligt utskottets mening motiverat att stödet också kan beviljas när arbetsplatsen finns inom pendlingsregionen men resan dit är lång.

Men det krävs också andra insatser för att underlätta rörligheten. Utskottet anser i sitt utlåtande om nästa års budget (AjUU 19/2006 rd) att den ersättning för uppehälle som betalas till personer med rätt till arbetsmarknadsstöd för den tid en åtgärd varar bör höjas från 8 till 10 euro för att det ska bli något över efter att mottagaren har betalat för resor och mat. Eftersom ambitionen är att uppmuntra personer med rätt till arbetsmarknadsstöd att delta i aktiva åtgärder gäller det att se till de faktiskt har ekonomiska möjligheter att delta i dessa åtgärder. Så är nämligen inte alltid fallet, om kostnaderna överstiger ersättningen för uppehälle. Om ersättningen ska fungera som morot är det viktigt att de arbetslösa under den tid de deltar i en åtgärd får åtmins-

tone lite mer pengar över än när de lever på passivt stöd.

Bristen på arbetskraft inom hälso- och sjukvården förutspås tillta under de närmaste åren. Hälso- och sjukvårdspersonal har i långa banor valt att ta anställning bl.a. i Sverige, Norge och Storbritannien. För att minska arbetskraftsbristen behövs det enligt utskottet stödformer som kunde locka finländska yrkesutbildade inom hälso- och sjukvården att återvända till Finland. Att ersätta flyttkostnaderna kunde vara ett sätt att underlätta återflyttningen.

Skattemässiga lösningar

Rörligheten kan påverkas avsevärt med skattemässiga lösningar. Med tanke på den regionala rörligheten är det både nödvändigt och ändamålsenligt att i enlighet med budgetpropositionen för 2007 höja det högsta beloppet för avdraget för resekostnader. Det faktum att arbetsresorna blir längre och resekostnaderna hela tiden stiger bör definitivt också återspeglas i avdraget för resekostnader.

Beskattarens beslut i fråga om kommenderingsmännens dagtraktamenten har påverkat arbetskraftens rörlighet negativt. För t.ex. varven i sydvästra Finland har det blivit klart och tydligt svårare att rekrytera arbetskraft här hemma. Kommenderingsmännen är en typisk arbetstagargrupp som på grund av arbetet tvingas bo annanstans än på hemorten. Enligt gällande bestämmelser och tolkningar utifrån dem kan kostnaderna inte alltid kompenseras med dagtraktamenten. Utskottet ser det som angeläget att man utreder möjligheterna att skapa en skattemässig

stödform som tar större hänsyn till extrakostnaderna för arbetsrelaterat boende på två orter.

Brister i kollektivtrafiken påverkar arbetskraftens rörlighet

Det är bekymmersamt med tanke på arbetskraftens geografiska rörlighet om det inte finns någon kollektivtrafik eller om kollektivtrafiken inte förmår tillgodose pendlarnas behov. Många saknar körkort eller har inte möjligheter att hålla sig med bil. För att alla ska kunna ta sig till jobbet eller studierna måste kollektivtrafiken förbättras också i glesbygden. Det skulle också göra det lättare för befolkningen utanför arbetsmarknaden såsom åldringar och barn att delta i fria och sociala aktiviteter. När man räknar ut vad detta skulle kosta, bör man också ta hänsyn till vilka totalekonomiska effekter kollektivtrafikarrangemangen får för samhället, understryker utskottet. Nyttan består inte bara i bättre tillgång till arbetskraft utan också i insparade kostnader för t.ex. miljövård och väghållning och i hur social- och hälsovårdstjänsterna kan ordnas. I Övertorneå i Sverige har ett försök med gratis kollektivtrafik genererat en lång rad positiva effekter såväl för näringslivet i kommunen som för kommunbornas välfärd.

Förslag till beslut

Med stöd av det ovan anförda föreslår arbetslivs- och jämställdhetsutskottet

att lagförslagen godkänns utan ändringar.

AjUB 9/2006 rd — RP 138/2006 rd

Helsingfors den 24 oktober 2006

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Jukka Gustafsson /sd
vordf. Anne Holmlund /saml
medl. Sari Essayah /kd
Susanna Haapoja /cent
Anneli Kiljunen /sd
Esa Lahtela /sd
Pehr Löf /sv
Rosa Meriläinen /gröna

Markus Mustajärvi /vänst
Terhi Peltokorpi /cent
Leena Rauhala /kd
Jukka Roos /sd
Tero Rönni /sd
Kimmo Tiilikainen /cent
Pekka Vilkuna /cent
ers. Paula Risikko /saml.

Sekreterare var

utskottsråd Ritva Bäckström.

RESERVATION

Motivering

Befolkningsomflyttningen har ökat lavinartat. Allt fler flyttar inom den egna kommunen eller till en annan kommun, oavsett om de har jobb eller inte. Befolkningsomflyttningen mellan landskapen är livlig också den. Tillväxtcentrumen och avfolkningsregionerna har diametralt motsatta problem. De samhällsliga problemen försvinner inte alltid i och med flyttningen utan antar bara andra former.

I 7 kap. 6 § (regionala aspekter och regional garanti) i lagen om offentlig arbetskraftsservice står det som följer:

"Genom statens, kommunernas och företagens gemensamma åtgärder inom den ekonomiska politiken och sysselsättningspolitiken ombesörjs en regionalt balanserad sysselsättning så att arbetslösheten inte inom någon arbetsmarknadsregion väsentligt överstiger den genomsnittliga nivån i landet. Med arbetsmarknadsregion avses ett genom förordning av statsrådet definierat område som en kommun eller flera kommuner bildar och där arbetstagare vanligen pendlar. Kommunen är skyldig att ordna arbetsmöjligheter för arbetslösa arbetssökande i det syfte som anges i 1 mom. (regional garanti), på årsnivå dock inte för flera arbetssökande än en procent av arbetskraften i kommunen. Staten är skyldig att i motsvarande syfte ordna arbetsmöjligheter för sådana arbetslösa arbetssökande som kommunen inte har sysselsatt."

I kapitlet om arbetskraftspolitiken under arbetsministeriets huvudtitel i statsbudgeten har de tillåtna gränserna för regionskillnader i fråga om arbetslöshet preciserats. Enligt det får arbetslösheten inte överstiga den genomsnittliga nivån i landet med 80 procent och preventiva åtgärder får vidtas när 60-procentsgränsen över-skrids.

Skam till sägandes har dessa gränser varit en död bokstav ända från början av 1990-talet. De regionala arbetslöshetsskillnaderna har tillåtits växa utan begränsningar och ansatser har till och

med gjorts för att öka dem. I stället för att försöka bedriva en aktiv regionpolitik och skapa förutsättningar för företagsamhet överallt i landet har man degraderat arbetskraften till en flyttbar spelpjäs. Staten själv har gått bet på att uppfylla de skyldigheter den ålagts i lagen om offentlig arbetskraftsservice. Därför dras många ekonomiska regioner med grava strukturella problem som bottnar i en selektiv befolkningsomflyttning, en snedvriden åldersstruktur och en allt en-sidigare näringsstruktur. Här finns inte längre arbetskraftsreserver att ta av för att råda bot på arbetskraftsbristen i tillväxtcentrumen. För varje utflyttare sjunker avfolkningsregionerna allt djupare ner i träsket.

Inom loppet av några år kommer konsekvenserna av den centralt ledda, enögda, uppifrån dikterade arbetskraftspolitiken att kulminera. Allt ställs på sin ända om några år: där massarbetslösheten varit som värst kommer det att råda en skriande brist på arbetskraft. Det här är en utveckling som vi kommer att få se särskilt i östra och norra Finland men också på andra håll. Det är inte rätt att de stora tillväxtcentrumen ges högre prioritet än andra områden i arbetskraftsfrågor. Det är nämligen så att de andra områdena redan nu lider brist på arbetskraft åtminstone inom vissa sektorer men inom kort över hela linjen.

Arbetskraften har alltid varit rörlig och kommer att vara det även framöver. Det helt enkelt ingår i produktionskrafternas och arbetsmarknadernas karaktär. Det offentliga ska se till att framtiden ter sig ljus i alla landsändor och att förändringarna sker under kontrollerade former. Men i stället sitter vi då i framtiden med en sådan uppsjö strukturella problem som när varandra att det finns risk för att den grundläggande samhällsstrukturen rasar samman på många platser.

Det är rätt och riktigt att avdraget för kostnader för resor mellan hem och arbetsplats höjs till 7 000 euro genom en ändring av inkomstskatte-

lagen. Det är också motiverat att villkoren för resebidrag till sådana som lever på arbetsmarknadsstöd ändras när det gäller tiden för arbete och stödutbetalning, eftersom resebidraget inte är förknippat med flyttvång.

Det i propositionen ingående rörlighetsunderstödet på högst 700 euro för flyttningskostnader är emellertid ett nytt instrument och ingår i en ny strategi som inte tar sikte på att balansera upp den regionala utvecklingen och jämna ut de regionala skillnaderna i arbetslösheten. Flyttbidraget är sällan avgörande för flyttarens beslut men är trots allt en morot som kan bidra till att regioner där massarbetslöshet redan nu förekommer får det svårt att klara sig. Varje euro är garanterat välkommen för var och en som flyttar, men många skulle säkert också vara nöjda om det allmänna inte bäddade för ett dolt men reellt flyttvång.

I stället för att få folk att flytta borde man grunna på vilka alla sätt det finns att öka arbetskraftens geografiska och yrkesmässiga rörlig-

het. Det kunde ge ett bättre resultat om exempelvis ersättningen för uppehälle höjdes rejält, om den arbetskraftspolitiska utbildningen skräddarsyddes och om insatserna för att öka rörligheten utsträcktes till att även gälla pendlingstrafik inom stora arbetsmarknadsområden.

I budgetpropositionen för 2007 har arbetskraftens rörlighet givits ett egenvärde. En arbetsmarknadspolitik som enbart bygger på marknadens villkor leder till ensidiga reaktioner och instrument som underblåser dessa. Till råga på allt är det inkonsekvent att begränsa rätten till rörlighetsunderstöd till dem som omfattas av omställningsskyddet och dem som får arbetsmarknadsstöd. Under expertutfrågningen kunde ingen lägga fram ett naturligt skäl till en sådan begränsning.

Förslag

Med stöd av det ovan anförda föreslår vi

att lagförslag 1 förkastas.

Helsingfors den 24 oktober 2006

Markus Mustajärvi /vänst
Sari Essayah /kd
Leena Rauhala /kd